

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XLIII. Quarta probatio contra Probabilismum ex sanctis Doctoribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

probatum, & ratione solidissima roboratum. Cum eo in statu æquè incapaces sint propria directionis, quàm simplices & idiotæ; nec proinde valeant probabilis resolvere dubia sua, quàm stando determinationi Superiorum suorum, qui ordinariè sunt vii probi, periti, & prudentes.

490 Secundò inane est quod opponit ex cap. *Inquisitioni* de sent. excom. ubi Innocentius III. definit, conjugale debitum licitè exigi à conjugè, qui dubitat, vel credit, matrimonium suum esse nullum, dummodò dubium illud, vel credulitatem deponat ad consilium Pastoris sui, si leviter, vel temerariè conceptum fuerit. Neque enim Innocentius III. ibi definit, debitum tunc exigi posse, explosà credulitate, seu opinione probabiliori, sed exclusà credulitate, *leviter & temerariè concepta*; expressè addendo, debitum exigere non posse, si conscientiam nullitatis matrimonii sui habeat ex credulitate probabili & discreta. Per consequens expressè destruit intentum Terillianum.

491 Tertio inane est quod allegat ex cap. *ex parte* de censib. tamen inde mirabiliter comprobati putet, in dubio favendum libertati; eò quòd Archiepiscopo Compostellano, dubitanti, qua in mensura, majore an minore, solvere deberent, qui Ecclesiæ S. Jacobi voverant dare aliquot sextarios frumenti (cùm isto in loco sextarii darentur majores & minores) Pontifex responderit, solvendam esse usitatam mensuram, si ad unam eandemque vota hujusmodi hæcenus perfoluta fuissent. Sin minus, *volentes solvere minorem, non esse cogendos, ut majorem persolvant. Quia cùm ejusmodi vota gravita sint ab initio, benignius sunt à viris Ecclesiasticis exigenda, ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* Manifestum quippe est, Pontificem in eo dubio, non favisse libertati, sed Ecclesiæ honori (ut liquet ex ratione per ipsum allegata, *ne tamquam exactores, &c.*) imò etiam quodammodo Ecclesiæ utilitati, ne scilicet duriori exactione (ut Glossa ait ibidem) fidelium magnificentia erga Ecclesiam illam retardaretur.

492 Quarto inane est quod objicit ex cap. *licet*, & cap. *fin.* de sponsa duorum, ex quibus constat Pontifices contraria judicasse circa dissolutionem matrimonii rati, per subsequens consummatum. Nec est (inquit) qui unquam negaverit tutos fuisse in conscientia, qui sive unam ex oppositis istis SS. Pontificum sententiis in praxi secuti sunt, adhærendo secundæ uxori, sive alteram, & veram, adhærendo priori. Tamen enim nullus ex ipsis argui debuerit, si bonâ fide tam isti, quàm illi processerint, credendo veram se sententiam sequi. Secus si eam secuti fuissent, quam minus tutam & probabilis falsam censuissent.

493 Nec dumtaxat inane est argumentum istud; sed & in errorem inducit. Cùm utroque isto capite agatur de valore Sacramenti. De quo dum agitur, erroneum est asserere, quòd li-

cet opinionem minus probabilem sequi.

Quintò inaniter arguit ex cap. *Capellanus* de 494 Feriis: cùm unam ibi sententiam Pontifex eligat: *quia meliori & subtiliori nititur ratione.* Non ergo minus probabilem, sed probabiliorum.

Sextò inaniter arguit ex cap. *i.* de homic. 495 in sexto: ubi probabilitatis magna (inquit) habetur ratio, cùm dicitur, quòd postquam probabilibus *constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commississe*, talis habendus sit excommunicatus. Neque enim Pontifex ibi loquitur de argumentis minus probabilibus, sed adeò probabilibus, ut ex iis constet *aliquem tam execrabile scelus commississe.* Quodque ibi Pontifex dicit, est contra Probabilitatem, aientes, probabilitatem sufficere ad deobligandum, non ad obligandum. Cùm ex illa probabilitate Pontifex jubeat ipsum haberi pro excommunicato.

Septimò frivolum est argumentum ipsius 496 ex can. *ego solis* dist. 9. ubi Augustinus dicit, rationes probabiles sufficere ad iudicium prudens. Quia Augustinus non dicit ad id sufficere rationes minus probabiles, cognitæ ut tales; sed ex contextu manifestum est ipsum loqui de probabilioribus, & adeò persuasivis, ut ob illas persuaderi potuerit de veritate.

Cætera quæ Terillus allegat, non absimilia sunt, adeòque facilem ac perspicuam ex dictis habent solutionem, ut satis superque constet, Terillum non habuisse, sive ex sacris Canonibus, sive ex SS. Pontificibus, nisi quæ certum est vim nullam habere, ne quidem apparentem, ad intentum ipsius comprobandum. Quæ tamen idèd congestit, quia melioribus destituebatur.

CAPUT XLIII.

Quarta probatio contra Probabilissimum ex sanctis Doctoribus.

S. I.

Proferuntur D. Clemens, Cyprianus, Chrysostomus, Nazianzenus, Author imperfecti, Augustinus.

ET primò quidem constat ex ipsorum testi- 498 moniis cap. 17. productis, quòd ad tutiorem partem obligent, in dubio, seu æquali probabilitate de illicito, atque de licito. Quanto magis in casu quò major esse cognoscitur probabilitas de illicito?

Secundò, Probabilitatum assertionem de 499 licito usu opinionis minus probabilis de licito, contra agnitam probabiliorum de illicito, improbant omnes Patres, dum jubent ad divinæ Traditionis originem, Scripturam utique, & istius Traditionis Custodes, Interpretesque sanctos Patres recurrere, in iis quæ ad fidem & mores spectant, prohibentque ea ex sensu nostro, vel ex verisimilitudinibus ab ingeniosis hominibus, ratione purè humanâ ex-

cogitatis, definire. Illa quippe assertio in re, non solum ad mores spectante, sed & totius Theologiae Moralis adeo praecipua, vel ex praecipuis una, ut ejusdem Theologiae Moralis fundamentum sit, & basis, à Probabilistis excogitata fuit sensu suo, & ratione purè humanà, non ex divina Traditione, sive ex Scriptura (uti vidimus cap. 38.) neque ex Patribus, divinae Traditionis Custodibus, Interpretibusque, ut hinc & sequenti capite apparebit. Assertionem proinde illam improbant omnes Patres Prolegomeno I. c. 4. necnon Prolegomeno 2. c. 8. relati. Quibus addo S. Clementem, cujus sequentia verba habentur can. relatum dist. 37. *Relatum nobis est, quod quidam in vestris partibus commorantes, adversantur sacris doctrinis (quibus adversari Probabilissimum ostendimus cap. 37.) & prout eis videtur, non secundum traditionem Patrum, sed juxta suum sensum docere videntur. Multas enim quidam (ut audivimus) vestrarum partium ingeniosi homines, ex iis quae leguntur, verisimilitudines capiunt (hoc faciunt multi hodie Caluistae, & Probabilistae, qui non raro audacter pronuntiant aliquid licitum, sine alio argumento, nisi sumpto à paritate, seu similitudine aliarum rerum, quae licitae censentur) & ideo diligenter observandum est, ut lex Dei, cum legitur, non secundum propriam ingenii virutem, vel intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis divinis, quae possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte praesumpserit (quomodo Terillus ad sententiam Probabilissimi sui trahit verba Domini: *Jugum meum suave est*) sed non oportet. Non enim sensum extrinsecus alienum & extraneum debetis quarere (prout ipse quaesivit in verbis illis) ut quoquo modo ipsum ex Scripturarum auctoritate confirmetis; sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis oportet. Et ideo oportet scientiam ab eo discere Scripturarum, qui eam à Majoribus, secundum veritatem sibi traditam servat, ut & ipse possit eam, quam rectè susceperit, competenter asserere. Talis cum non sit assertio contra quam disputamus (utpote omni Majorum & SS. Patrum suffragio destituta, solaque ratione purè humanà sub finem saeculi praecedentis, contra sensum totius Antiquitatis, in re unde tota penè Theologia Moralis pendet, periculosè excogitata) secundum allatam S. Clementis doctrinam (locis citatis fusiùs comprobata) censenda est suspecta, & à veritate prorsus aliena.*

500 Addo & Cyprianum, qui (apud Antonium Merendam in praefat. ad tract. de probabilit. pag. 239. n. 793.) sic ait: *In compendio autem est apud religiosos mentes & simplices, & errorem deponere, & invenire, atque eruere veritatem. Nam si ad divinae Traditionis originem, & caput iur, cessat error humanus, & Sacramentorum caelestium ratione perspecta, quidquid sub caligine ac nube tenebrarum latebat, luce veritatis aperiunt. Circa momentosam er-*

go quaestionem, an licitus sit usus opinionis minus probabilis, juxta SS. Doctores, & argumenta locis relatis deducta, perquirere debemus quid Apostoli hoc de re docerint (inquit Merenda) quid discipuli Apostolorum circa hoc senserint, quid existimaverint Patres ab his eruditi, & denique sensus praeceptorum saeculorum de usu hujus probabilitatis à nobis investigandus. Sic enim pervenietur ad caput & originem divinae Traditionis: cum Dominus nosset, qui misit per Orbem Discipulos, ut docerent ea quae ipsis mandaverat, Matth. 28. *ipsis docerit, quid facere oporteat, dum honestas operationis rite controversa est, ut utraque opinio habeat rationes validas.* Patres vero semper docuerunt sequendam pro posse veritatem, fugiendamque falsitatem, eligendamque in dubio viam tutiorem.

Addo denique Augustinum relatum 24. q. 501. I. dicentem: *Non asseramus stateras dolosas, ubi appendamus quod volumus, & quando volumus pro arbutio nostro, seu visà nobis ratione purè humanà, dicentes: hoc grave, hoc leve, hoc licitum, hoc illicitum est; sed asseramus divinam stateram de Scripturis sanctis, tamquam de thesauris dominicis, & in illa quid gravius, quid levius, quid licitum, quid illicitum, appendamus, imò non appendamus, sed à Domino appensa recognoscamus.* Ad divinam hanc stateram appensa non est assertio, quae licitum dicit sequi opinionem de licito, tametsi majus pro fe pondus auctoritatis & rationis habeat opinio de illicito. Imò appensa est ad stateram dolosam & periculosam, ad quam sectatores istius assertionis appendunt quod volunt, & quomodo volunt, pro arbitrio, non pro rationis & auctoritatis momento, id licitum dicentes, quod (majus auctoritatis & rationis pondus sequendo) dicere deberent illicitum, & hoc in materia, in qua de salute & aeternitate agitur, id facientes quod nullus sapiens in re pecuniaria facit. Si enim de re pecuniaria agitur, pecunia accipienda ad lancem appenditur, & si uno vel altero grano levior sit, vix recipitur. In commercio verò salutis & aeternitatis, opiniones omnes probabiles, etiam quae longè minus habent pondus rationis & auctoritatis pro licito, quam habeant opiniones pro illicito, etiam istas Probabilistae censent prudenter recipi, eligique posse ad peccatum vitandum, gloriamque aeternam comparandam. Ubi hoc in divina inveniunt statera? Ubi in Patribus? Ne quidem inveniunt in statera rationis rectae; sed in statera dolosa, admodumque periculosa erratae rationis suae purè humanae.

Tertiò probatur ex Nazianzeno orat. 27. 502 docente, magis querendam veritatem, sequendo opinionem, quam sincerè credimus veram, quam contrariam aliorum, quamlibet multorum, opinionem, ad conscientiae securitatem: *At plerisque secus videtur, inquit. Quid verò mea interest, qui rei veritatem magis curo? Hoc enim vel me condemnaverit, vel*

absol-

absolverit; hoc miserum; vel beatum reddiderit. At quod aliis videtur, nihil ad nos: quem admodum nec alienum somnium. Ergo contra Nazianzenum Probabilista docent esse licitum, contra propriam opinionem de illicito, sequi alienam de licito, tametsi eam falsam esse credamus.

503 Quartò ex Chrystomo homil. 13, in cap. 7. secundæ ad Corinth. Ne igitur multorum opiniones habeamus, sed res ipsas inquiremus, id est veritatem, verioreque opinionem. Quomodo autem non absurdum, propter pecunias aliis non credere, sed res ipsas numerare, & supputare; pro rebus autem amplioribus (salutem utique concernentibus) aliorum sententiam sequi simpliciter (etiam minus probabilem, & probabilius falsam) præsertim cum habeamus omnium exactissimam trutinam & gnomonem, ac regulam, divinarum, inquam, legum assertionem, quæ hoc non concedit. Ideò obsecro, & oro omnes vos, ut relinquantis, quidnam huic vel illi videatur (si vobis non videatur verum) deque his ab Scripturis hæc omnia inquiretis, & veras divinitas, seu sententias dicentes, eas sectemur, ut æterna bona assequamur.

504 Quintò ex Authore imperfecti in Matthæum (qui eidem Chrystomo adscribitur, sed reverà est Joannis nostri Hierosolymorum Patriarchæ XLIV.) homil. 44. in Matth. ubi dicit neminem excusari per ignorantiam, nisi adhibita exactâ diligentia, veriore seu probabiliorum partem elegerit: quia, si vestimentum empiurus, unum gyras negotiatorem, & alterum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori, ab illo comparas: an non oportet populum circumire omnes Doctores, & inquirere ubi sincera veritas Christi venditatur, & ubi corrupta, & veriore eligere, plusquam vestimentum? Quasi dicat, id non solum esse consilii, ut præterdit Terillus, sed tantò magis necessarium ex præcepto prudentiæ, quantò majori sollicitudine, ex eodem præcepto, quaerenda est veritas fidei, & morum, quam bonitas vestium.

505 Sextò ex Augustino, cujus pro assertionem nostra sex loci sunt, observatu dignissimi.

Primus ex l. i. contra Academ. c. 4. ubi docet, veritatem quaerendam sequendamque, quantum fieri potest; ad ejus metam proinde perveniendum, si fieri potest: sin minus, ad eam accedendum, quam proximè potest, fugiendamque falsitatem, quantum potest: Quisquis minus instanter, quam oportet, veritatem quarit, is ad finem hominis non pervenit. Quisquis autem tantum, quantum homo potest, ac debet, dat operam inveniendæ veritati, etiamsi non inveniat, beatus est. Totum enim facit, quod ut faciat ita, natus est. Nam, ut ait in Euchar. c. 10. usque adeò natura rationalis refugit falsitatem, & quantum potest devitat errorem, ut falli nolit; quicumque amanti fallere. At qui non accedit ad veritatem, quam

Tom. I.

proximè potest, nec fugit falsitatem, quantum potest, qui sequitur opinionem, quam probabilius cognoscit falsam esse, quam veram. Nec talis excubat quantum potest (uti faciendum esse docet l. 22. de Civit. c. 23.) Ne opinio verisimilis fallat; ne decipiat sermo versutus; ne se tenebra alicujus erroris offundant; ne quod bonum est, malum, aut quod malum est, bonum esse credatur... ne in ea quæ agenda non sunt, cupido præcipiet. Quid enim nisi cupido, aut amor sui, præcipit ad faciendum quod probabilius cognoscitur illicitum, legeque Dei prohibitum esse, quam non esse?

Secundus, ex libro 3. contra eosdem cap. 506 16. ubi ex professò refellere videtur probabilissimum, contra quem disputamus, id est licitum usum opinionis cujuscumque, etiam minus probabilis, quæque videtur probabilius falsa, quam vera, dum ex professò refellit hanc Academicorum positionem: Cum agit quisque quod ei videtur probabile, nec errat, nec peccat. Refellit autem 1°. Non enim solum puto eum errare, qui falsam viam sequitur, id est qui sequitur sententiam de licito, quam scit esse falsam; sed etiam qui veram non sequitur, id est qui non sequitur sententiam veram, quantum scit & potest. Quam professò non magis sequitur, qui sequitur probabile Recentiorum Probabilistarum, quam qui sequitur probabile Academicorum. Probabile namque Recentiorum Probabilistarum, æquè vel magis probabiliter cognoscitur falsum esse quam verum. Quisquis proinde illud sequitur, non sequitur sententiam veram, quantum scit & valet. Aliàs sequeretur eam quam cognoscit probabilius veram quam falsam, dimissâ eâ quam cognoscit probabilius falsam quam veram.

2°. illam Academicorum positionem Augustinus refellit, eò quod secundum illam, nefas omne... cum probabile cuiquam visum fuerit esse faciendum... sine sceleris... vituperatione committetur, v. g. adulterium. Id igitur audiens adolescens insidiabitur pudicitia uxoris aliena. Si dicat Academicus, non sibi esse probabile, hoc fieri posse. Contrà (inquit Augustinus) illi probabile est, neque ex alieno probabili vivimus. Adulterabit igitur ille juvenis alienam conjugem. Qui deprehensus si fuerit... à quo defendetur? Quid in ipsius defensionem dicetur? Hoc enim si Judices intellexerint, aut negligent Academicos, & tamquam crimen verissimum punient; aut eisdem obtemperantes, verisimiliter hominem probabiliterque damnabunt, ut jam quid agat patronus adolescentis, prorsus ignoret. Si enim Judices sequantur principium omnibus per naturam & consuetudinem impressum, justum utique & honestum ab opinione hominum seu probabilitate non pendere, sed à natura rei, seu lege æterna; & consequenter puniendum esse eum, qui, etsi probabile secutus, jus tamen naturæ læsit. Justè judicabunt, adeoque crimen falsâ ratione probabile, vero justoque

K k k k k

plectent supplicio. Si autem Academicorum principio insistentes, probabile secutum in patrandi adulterio, sequentes probabilitatem contrariam morte damnent, quid proderit occidendo probabilitas sua? Non enim minus iudicem, quam adulterum probabilitas excusabit. Qualis ergo morum Regula est probabilitas, qua sequacem suum nequit apud æquum Iudicem à supplicio tueri?

508 Fateor probabile Catholicorum Probabilitatum tantæ extensionis non esse, quam probabile Academicorum, existimantium nihil certò sciri, sed omnia incerta esse: cum tamen multa apud Catholicos ex fidei principiis, evidentique ratione demonstrantur certò illicita, ut adulterium. Sed & ipsi nihilominus in hac positione cum Academicis conveniunt: *id omne esse licitum, quod probabili ratione vel auctoritate licitum, nec certò demonstratur illicitum.* Utroque proinde illo Augustini ratiocinio refelluntur. Tum quia licet nulli Catholico probabile sit adulterium esse licitum, plerisque Catholicis Probabilistis licitum videtur perjurium cum restrictione mentali, homicidium pro solo pomo, vel aureo, aut equo, & similia horrenda. Quibus proinde iure applicabitur, quod Augustinus dixit de adulterio. Tum quia licet in Regionibus Catholicis adulterium non censeatur probabiliter licitum, esse poterit aliquis barbarus in alia aliqua regione, ubi probabile sit adulterium esse licitum. Et respectivè ad tales barbaros vim habet utrumque Augustini contra Academicos argumentum. Rectè proinde (non obstantibus Esparza exceptionibus) ex Augustino Probabilissimum Academicorum refellente, Casuistarum nostrorum Probabilissimum Illustrissimum Marinarius noster refellit in Opusc. de opin. probab. c. 17. quatenus scilicet Casuistarum Probabilissimus cum Academicorum Probabilissimo convenit 1°. in fundamentali positione, de qua supra, uti fatetur Esparza in Append. de opin. (prob. art. 69. 2°. in eo quod Casuista, seu nostri Probabilista cum Academicis censeant fieri honestè & securè, id est absque pratico errore, periculo illius, cujus honestas est probabilis, sed sic ut de istius honestatis veritate iudicium per principia directà, operans ferre non possit, per consequens non sequatur viam visam sibi veram per principia directà. Hæc sunt autem quæ Augustinus in Academicis refellit. Primum ob horrenda confectaria. Secundum, quia certum est, non solum errare illum, qui falsam viam sequitur, sed etiam qui non sequitur viam veram, &c. Videri potest Vincentius Baronius, Marinarii argumentum contra Esparzam propugnans in Ecluce Christiana disput. 2. loco 17. §. 14. & 15.

509 Tertius Augustini locus habetur l. 2. de doctr. christ. c. 8. ubi tradens modum, quo quis in diversitate opinionum gerere se debeat, in eligendis Canonicis Scripturis, ad fidem & morum regulam necessariis: *Tene-*

bit (inquit) hunc modum, ut quæ ab omnibus recipiuntur Ecclesiis, præponat eis, quas quædam non recipiunt. In his verò quæ non accipiuntur ab omnibus (ob nondum definitum, Augustini tempore, sacrorum Librorum Canonem) præponat eas, quas plures & graviores recipiunt, eis quas pauciores, minorisque auctoritatis Ecclesia tenent. Igitur ex Augustini sententia, opinio quæ pro se plures & graviores habet Authores, atque adèd probabilior est, præferri debet ei quæ pauciores habet, minorisque auctoritatis, adèdque minoris probabilitatis. Quod si verum est, dum utraque est æquè tuta; à fortiori, dum probabilior est utrius. Nec Augustinus sic solum sentit de usu & delectu Scripturarum, in iis quæ spectant ad fidem, sed & in iis, quæ spectant ad mores. Ut enim paulò infra explicat, de iis Scripturis, earumque delectu loquitur, in quibus apertè posita sunt, vel præcepta vivendi, vel regula credendi, &c. Porro allatus Augustini locus canonizatus est cap. in canonicis dist. 19.

Quartus locus habetur in lib. de util. cred. §10 c. 7. ubi sic: *Quærendi sunt huius rei (id est religionis) professores. Fac nos reperisse alios aliud opinantes, sed inter hos excellere fama interim celebritate quosdam, atque omnium penè occupatione populorum. Utrum isti verum teneant, magna quæstio est. Sed nomen prius sunt explorandi, ut quamdiu erramus, siquidem homines sumus, cum ipso genere humano errasse videamur.* Ecce in materia religionis, dum incidimus in varias opiniones, post exploratam veritatem, eorum opinionem ex sententia Augustini sectari debemus, qui famæ celebritate, omniumque penè existimatione populorum, aliis præcellunt. Quorum proinde auctoritas gravior est & probabilior. Igitur & in materia morum.

Quintus locus habetur l. 19. de Civit. c. 24. §11 *Quid illa virtus, quæ prudentia dicitur? nonne totà vigilantia suâ bona discernit à malis, ut illis appetendis, istisque vitandis, nullus error obrepit? Non igitur illi prudentes, secundum Augustinum, qui faciunt quod sibi probabilius videtur malum: quia totà vigilantia suâ non cavent errorem in appetitione bonorum & fuga malorum; cum probabiliori erroris periculo se exponant. Sed illi soli prudentes, qui vigilis continuis exebant ne opinio verisimilis fallat, &c. ut supra n. 505.*

Sextus locus habetur l. 1. de adulterin. conjug. cap. 26. & 28. Quamvis enim tempore Augustini controverteretur, an baptizandi forent Catechumeni in articulo mortis, non dato ullo indicio quòd baptizari vellent; duplexque ea de re foret opinio probabilis, una affirmans, altera negans licitum ipsos baptizare: priorem in praxi secutus est Augustinus, quia visam sibi probabiliorum; posteriorem censuit à se practicari non posse, quia visam sibi minus probabilem: tamen alios baptizare non audentes, censuerit damnandos non esse. Quia

opinio ipsorum (negans id esse licitum ob periculum, ne baptismo contrarium gerant voluntatis arbitrium) erat probabilis, & ipsis videbatur probabilior, ob argumenta quæ Augustinus ibi proponit & solvit, ostendens præsumendum esse quod baptizari velint, & ut voluntas eorum incerta foret (inquit) equidem multò *satius est nolentibus dare, quam volentibus negare, ubi velint, an nolint, sic non apparet, ut tamen credibilis sit, eos, si possent, velle se potius dicturos ea Sacramenta percipere, sine quibus jam crediderunt, non se oportere de corpore exire.*

- 513 Simile argumentum depromi potest ex doctrina, quam alibi tradit, quod Catechumenus, cum secunda vivens uxore, superstite primâ, ob adulterium dimissâ, admittendus non sit ad baptismum, nec penitens ad reconciliationem. Quia longè probabilius censuit illicitum esse, superstite primâ uxore, ob adulterium dimissâ, alteram ducere, licet contraria opinio, Augustini tempore, probabilis & à multis viris doctis tradita fuerit (sicut & tradita fuit à tota olim Ecclesia Gallicana, pluribusque Synodis, uti vidimus alibi) ita ut vel ipse Augustinus l. i. citato c. 25. quæstionem hanc *obscurissimam & implicatissimam* esse fateatur, & l. i. de fid. & oper. non diffiteatur, fieri posse, ut *venialiter ibi quisque fallatur.*

§. II.

Proferuntur Gregorius Magnus, Bernardus, S. Thomas.

- 514 Septimò assertio nostra probatur ex Gregorio Magno l. i. in Ezech. in principio, dicente quod *corpora animalium idcirco plena oculis describuntur, quia Sanctorum actio, ab omni peccato circumspicita, est bona desiderabiliter providens, mala solerter cavens.... Sanctorum mens vehementer invigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant.* Sed hoc solerter non cavet, nec ad hoc cavendum vehementer invigilat, qui non cavet, quod sibi probabilius videtur esse, quam non esse malum. Igitur actio ipsius (secundùm Gregorium) ab omni peccato non est circumspicita.

- 515 Octavò ex Bernardo de præcepto & dispens. c. 14. ad illa Christi verba: *Esote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba,* dicente: *Ut interior oculus verè simplex sit, duo illi arbitror esse necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem, sive, ut paulò post subjungit, prudentiam.* Atqui charitatem non habet in intentione, qui facit quod probabilius cognoscit esse Dei offensam, & contra ipsius voluntatem. Nec talis habet in electione sive veritatem, sive prudentiam. Non veritatem, quia eligit quod sibi probabilius videtur falsum, quam verum. Nec prudentiam, quia sic prudens esse debet ille cujus oculus est simplex, ut voluntariè falli

Tom. I.

non possit, sive falli se non sinat, uti Bernardus subjungit. Falli verò se sinat, qui sciens & volens, eligit quod sibi probabilius videtur falsum, sive à veritate divinæ legis alienum. Talis proinde Dei voluntatem sincerè non vult præferre voluntati suæ, uti velle debet, sed magis suam sequi, dum scienter agit, in quo majorem videt apparentiam sequendi suam, quam Dei voluntatem. Qui enim sincerè vult Dei potius, quam suam voluntatem sequi, debet esse paratus, voluntatem ejus sequi, in quamcumque partem eam cognoverit inclinari, ait Bernardus serm. de tripl. subject. volunt. Sed (ut addit Mellissius Doctor) miseria nostra est, ut *dissimulemus Domini querere voluntatem, dum nostram facere, & aliquam de ignorantia volumus habere excusationem,* sub prætextu alicujus probabilitatis, tamen majorem habeamus probabilitatem in oppositum.

Nondè ex S. Thoma, cujus discurrendi modus diametraliter adversatur modo discurrendi Probabilistarum. Ipsi namque permittunt eorum sequi opinionem, qui probabilius à veritate recesserunt, quam ad eam pervenerunt; sanctus Doctor verò l. 9. Metaph. lect. 9. in eligendis (inquit) *opinionibus... oportet nos suaderi à certioribus, id est sequi opinionem eorum, qui certius (id est longè probabilius) ad veritatem pervenerunt.*

Deinde, secundùm Probabilistas, ubi confiterit dari contrarias gravium Doctorum opiniones probabiles, circa honestatem alicujus actionis, v. g. contractus, operans non debet esse sollicitus, an minus tuta (affirmans actionem esse licitam) sit vera, sed satis est quod sciat esse probabilem, ut eam securè in praxi sequi possit. At S. Thomas non satis habet scire eam esse probabilem, sed ulterius examinare pergit, & examinandum censet, an sit vera. Et quia hoc difficile est assequi, ubi sunt graves Doctores, graviorque argumenta pro utraque parte, periculosum esse docet tunc quæstionem resolvere. Exemplo sit quæstio de polygamia beneficiorum, quam proponit quodlib. 9. q. 7. a. 13. his verbis: *utrum habere plures præbendas sine cura animarum, absque dispensatione, sit peccatum mortale?* Suppositâ utrimque probabilitate, ob gravem hinc inde autoritatem, & rationem, facile & absque periculo quæstionem solvunt Probabilistæ dicentes: est, & non est peccatum mortale. Utramvis opinionem sequaris, tutus eris; sed non sic S. Thomas. Dicendum (inquit) *quod omnis quæstio, in qua de peccato mortali queritur, nisi veritas expressè habeatur, periculose determinatur. Quia error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat à toto, licet forte à tanto. Error verò, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale. Præcipue autem periculosum est, ubi veritas ambigua est. Quod in hac quæstione accidit. Cum enim hac quæstio ad Theologos pertineat, in quantum dependet ex*

Kkkkk 2

*jure divino, vel ex jure naturali; & ad Juris-
sta, in quantum dependet ex jure positivo: in-
veniuntur in ea Theologi Theologis, Jurista Ju-
ristis contraria sentire. In ejusmodi casu, ubi
veritas sic ambigua est, ut pro utraque parte
contradictionis non desint rationes authorita-
tesque Theologorum, ac Juristarum, non de-
sint proinde opiniones pro utraque parte, sive
æqualiter, sive inæqualiter probabiles, nullum
periculum, nullam difficultatem in determi-
nando, seu resolvendo ejusmodi quæstionem,
in ordine ad praxim, agnoscunt Probabilista,
aientes, cuique licitum ac tutam, imò tu-
tissimum, quam partem maluerit, sequi, pos-
seque prudenter ex imperio voluntatis, cui vo-
luerit assentiri. At verò periculum & difficul-
tatem in determinando agnoscit S. Thomas,
aiens, utramlibet partem absque periculo non
determinari, adeoque nec eligi, sed errorem
imputari ad culpam, nisi expressè veritas ha-
beatur, id est nisi eam partem quis determi-
naverit, elegeritque, quam, omnibus ritè
pensatis, irreprehensibiliter scit & credit esse
veram, quantum in talibus circumstantiis hu-
manis sciri potest, non unice scientiâ de-
monstrativâ, sed morali, fundatâ in argumen-
tis adeò probabilibus, contrariæque argumen-
ta in tantum excedentibus, ut ea velut absor-
beant, & moraliter consideranda non esse e-
vincant, faciantque proinde moralem certitu-
dinem, quam solam S. Doctor in agilibus
humanis requirit, & aibi exponit dicens, eam
non exurgere ex argumentis demonstrativis,
sed grossis & figuratis, seu probabilibus,
longè magis ad unam, quam ad alteram par-
tem se habentibus.*

518 Rursus Probabilista à S. Thoma toto ca-
lo aberrare in modo discurrendi, & determi-
nandi quæstiones morales, inde patet, quòd
ibi præcipuè S. Thomas periculum in deter-
minando, atque idè pro impetrando divino
lumine orationis necessitatem agnoscit, ubi
Probabilista minus, imò nullum periculum,
nec orandi necessitatem inveniunt, semel sta-
bilito suo principio, quòd liceat unicuique
ejusmodi quæstiones determinare, docere, con-
sulere, & circa eas operari, secundum quam-
cumque opinionem practicè (ut loquuntur)
probabilem, seu affirmantem aliquid esse lici-
tum. Ad cujusmodi opiniones inveniendas
sufficit superficiale studium, lectioque Diana,
Escobarii, Leandri, similibusque Scriptorum,
diligentium in referendis pro utralibet parte,
in omni penè materia multis (quos graves vo-
cant) Casuistis. Quorum auctoritatem cum
sufficere velint ad opinionem probabilem;
quilibet, in dicta lectione versatus, statim abs-
que ullo periculo determinare quamlibet pe-
nè quæstionem poterit in favorem libertatis,
Authorumque illorum opinionem consulere,
& secundum eam operari.

519 At non sic S. Thomas, ad hoc & studium
magnum, & orationem requirens, donec
veritas expressè habeatur. Unde (præter di-

cta) opusc. 73. de usuris in præmio sic pro-
cedit: *Omnis homo à natura non degene-
rans, veritatem amat, & eam scire super om-
nia desiderat. Quam si quis concupiscit vero cor-
de, & eam quæserit in simplicitate cordis sui,
ipsa seipsam manifestabit, & Deus, qui hoc pro-
mutit, verax est, & eam præbet diligentibus
se, sicut scriptum est Sap. 6. "Præoccupat eos
qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat."
Eccli. 1. "Fili concupiscens sapientiam, con-
serva justitiam, & Deus præbet eam tibi."
Invoco ergo ipsam, ne me errare permittat in
periculum animæ meæ, & in laqueum aliorum;
sed illuminare dignetur oculos caliginosos, ipso
suo lumine, sine quo nemo valet ad lumen veri-
tatis usquequaque pertingere. Amen. Quoniam
verò in dubiis, quorum veritas agnita saluta-
ris est, & incognita periculum ingerit humana
saluti; admodum utile est veritatem investiga-
re. Et temporibus nostris audivimus multas
controversias inter Doctores, non solum in na-
turalibus quæstionibus, verum etiam in morali-
bus, in quibus periculum est diversa sentire; &
præcipue in illa parte justitiæ, quæ commutativa
dicitur à Philosophis, & ista parte ejusdem,
quæ vitium usura cohibet: idcirco circa hanc
materiam veritatem declarare, & dubia eluci-
dare, quantum Deus donaverit, & noster la-
bor contamine pauperis investigationis nostræ at-
tingere poterit, in hoc opere propositum nostrum
est.*

Quàm aberrant à S. Doctore, qui quæsti- 520
bet opiniones morales non timent pro libitu
consulentium resolvere, dummodò pro se ha-
beant opinionem aliquorum Doctorum? Et
sibi & proximo timebat S. Thomas, Docto-
rum Doctor; timebat (inquam) periculum
animæ suæ, & laqueum aliorum; non timent
ipsi, S. Thoma in doctrina incomparabiliter
inferiores. Ad vitandum periculum animæ
suæ, & laqueum aliorum, S. Thomas non
censuit, satis esse sequi aliquos viros probos
& doctos; hoc satis esse censent ipsi. Etiam
tunc periculum & laqueum in quæstionibus
moralibus resolvendis incurri posse censuit S.
Thomas, v. g. in materia usurarum habente
Doctores diversimodè opinantes; ipsi usque
adeò omnia rita arbitrantur, sequendo opi-
nionem, gravium (ut vocant) Doctorum au-
thoritate suffultam, ut censeant omne pericu-
lum animarum suarum, & laqueum aliorum
nullum esse, eamque alios securâ conscientiâ
sequi posse. Probabile quodcumque de licito
pro excusandis actionibus humanis sufficere
non credidit S. Thomas (cujus tempore, in
illis Doctorum diversâ sententiarum controver-
siis, utraque pars sine alterius censura & no-
ta à viris doctis defendebatur, & defendi per-
mittebatur, sicut modò) at probabile quod-
cumque de licito sufficere, velut principium
certum tradunt nostri Probabilista. Denique
si probabile quodcumque, resultant ex hoc
quòd opinio fulta sit auctoritatè virorum pro-
borum & doctorum, sufficere credidisset S.

Doctor, non censisset Deum enixè orandum, ne se errare, id est à veritate aberrare permetteret, in periculum animæ suæ, & in laqueum aliorum. Censuit autem Deum ad hoc enixè orandum, & censuit cum Ecclesia, communique sensu piorum fidelium, quotidie orantium: *Da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua. Da mihi intellectum, & scrupulor legem tuam. Veritatem tuam doce me, &c.* Unde & ipse oravit, & in tantum oravit, ut (teste vitâ ipsius in Breviario descriptâ) *numquam se lectioni aut descriptioni dederit, nisi post orationem. In difficultatibus locorum S. Scripturæ, ad orationem jejunium adhibuerit. Qui etiam sodali suo Fr. Reginaldo dicere solebat, quidquid sciret, non tam studio aut labore suo peperisse, quam mediante oratione, divinitus traditum accepisse.*

521 Si autem, ad securè resolvendum & operandum, quodcumque probabile sufficeret, & hoc ipso probabile foret aliquid esse licitum, quod certò non constaret esse illicitum, sed an illicitum sit inter Doctores foret controversum, & ex iis aliquot probi & docti opinarentur esse licitum: si hoc (inquam) sufficeret (uti sufficit apud Probabilitas) non esset orandus Deus, ut doceret veritatem; sed orare sufficeret, ut doceret probabilitatem; imò nec ad hoc quidem necessariò foret orandus, magis quàm pro acquirenda cognitione rerum naturalium ex lectione Naturalistarum: tam enim facilè, sine gratia particulari, ex lectione Dianæ, Escobarii, Leandri, & similibus Casuistarum, comparari potest cognitio diversarum opinionum moralium inter Doctores, sicut & cognitio quòd utraque opinionum contrariarum sine ullo impedimento & nota defendi permittatur, quàm facilè sine ulla gratia particulari, ex lectione Naturalistarum, comparari potest cognitio rerum naturalium. Ecce quàm immanè Probabilitatè alieni sunt à S. Doctore!

522 Sed nullibi S. Doctor Probabilissimum Iucentiùs confutavit, quàm quodlib. 8. a. 13. ubi quærit: utrum quando sunt diversæ opiniones de aliquo factò (an licitum sit) ille qui sequitur minùs intam (probabilem utique, sive à nonnullis Doctoribus assertam) peccet? & exemplificat in eo qui habet plures præbendas, circa quod factum tempore S. Thomæ inveniebantur Theologi Theologis, & Jurista Juristis contraria sentire, ut vidimus n. 517. Iste proinde est casus, de quo in præsentî disputamus. Opinio namque negans id licitum plurium erat, graviorumque Doctorum, atque adèd probabilior; opinio verò affirmans, pauciorum & minùs celeberrimorum, minùsque efficacibus argumentis suffulta, ac per consequens minùs probabilis. Videamus ergo quomodò casum istum resolvat S. Doctor. Ante omnia ponit rationem dubitandi pro utraque parte. Pro parte affirmativa quidem, quia quicumque committit se discrimini, in his que sunt ad salutem, peccat. Sed iste (habens plures

præbendas) committit se discrimini, ut videtur: cum faciat contra multorum peritorum sententiam: ergo videtur quòd peccat. Pro negativa verò: quia potest esse quod in tali casu aliquis adhibet diligentiam sufficientem, inquirens an habere plures præbendas sit licitum, nec invenit aliquid, quod eum moveat ad iudicandum hoc quòd sit illicitum. Ergo videtur quòd sine peccatò possit plures præbendas habere. Positâ ratione dubitandi pro utraque parte, S. Doctor quæstionem resolvit, ut sequitur.

Dicendum quòd duobus modis aliquis ad peccatum obligatur, id est peccatò obstringitur: uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo faciendo contra conscientiam, et si non sit contra legem; ut si conscientia dicat alicui, quòd levare festucam de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum (faciendo quod conscientia dicat esse peccatum) sive habeat certam fidem de contrario ejus quod agit (id est sive pro certo credat illud quod agit esse peccatum) sive etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione (id est sive id non credat pro certo, sed solum opinetur cum aliqua formidine de contrario) illud autem quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc quòd est secundum conscientiam. Et similiter quòd est contra conscientiam, est malum, quamvis non sit contra legem. Dicendum est ergo, quòd quando due sunt opiniones contrariae de eodem, oportet alteram esse veram, alteram falsam. Aut ergo ille qui facit contra opinionem Magistrorum, utpote habendo plures præbendas (hanc præ altera Magistrorum opinionem vocat, quia longè plurium & sapientiorum Magistrorum erat) facit contra veram opinionem; & sic cum faciat contra legem Dei, non excusatur à peccatò; quamvis non faciat contra conscientiam; sic enim contra legem Dei facit, non ignoratam invincibiliter, hoc ipso quòd de ea scit esse opinionem plurium & sapientiorum Magistrorum. Aut illa opinio non est vera, sed magis contraria (affirmans licitam esse pluralitatem præbendarum) quam iste sequitur; ita quòd verè licet habere plures præbendas. Et tunc distinguendum est: quia aut talis habet conscientiam de contrario (utique dicentem esse peccatum plures habere præbendas) & sic iterùm peccat, sive certò credat id esse peccatum, sive solum opinetur. Quia equidem contra conscientiam facit. Aut non habet conscientiam, neque certam, neque opinativam de contrario, sed certitudinem per principia intrinseca, sed tamen in quâdam dubitationem; per principia extrinseca, inducitur ex contrarietate opinionum; & sic si, manente tali dubitatione, plures præbendas habet, periculo se committit, & sic procul dubio peccat: utpote magis amans beneficium temporale, quàm propriam salutem. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur; & sic non committit se discrimini, nec peccat.

524 In Angelico isto discursu, tria à S. Doctore traduntur contra Probabilitatem. 1°. aliquos peccare contra legem, qui non peccant contra conscientiam. Cujus oppositum passim tradunt Probabilitæ, aientes, neminem peccare contra legem, nisi actu advertat ad malitiam, vel periculum malitiæ. Quos latè confutavimus l. præcedenti. 2°. ad licitum usum opinionis minùs tutæ de licito, non sufficere quòd sit probabilis, sed necessarium esse quòd sit, vel prudenter & irreprehensibiliter judicetur vera; & ita judicetur vera, ut in nullam de veritate ipsius dubitationem inducatur quispian ex contrarietate opinionum. Neque enim S. Doctor ignorabat probabilitatem utriusque opinionis, circa quæstionem, an licitum sit plures habere præbendas; nec tamen in ista probabilitate sistendum censuit ad quæstionis determinationem, sed transeundum ad veritatem: *ascendendum est ergo, quòd quando auctori Magistrorum opiniones contrariæ de eodem facto, sitne, an non sit licitum, oportet alteram esse veram, alteram falsam. Aut ergo ille qui facit contra opinionem plurium & sapientiorum Magistrorum, utpote habendo plures præbendas, facit contra veram opinionem, & sic cum faciat contra legem Dei, nec eam invincibiliter ignoret, hoc ipso quòd de ea scit esse opinionem plurium sapientiorumque Magistrorum, non excusatur à peccato. Quia nullus verè faciens contra legem Dei excusatur à peccato, nisi invincibiliter legem ignoret; quam profectò invincibiliter non ignorat, dum de ea scit esse probabiliorem, vel æquè, aut ferè æquè probabilem opinionem.*

525 3°. non esse licitum usum opinionis minùs tutæ, etiam veræ de licito, quando tutior de illicito apparet operanti probabilior, imò nec quando apparet æquè probabilis. Quando enim apparet ipsi æquè probabilis, est in statu dubitantis, ut S. Doctor docet suprà cap. 9. Quando verò tutior apparet ipsi probabilior, & longè probabilior, non solùm dubitat, sed plusquam dubitat de licito: quia non solùm inducitur ad dubitandum de licito, sed ad aliquid amplius, videlicet ad opinandum non esse licitum. Ille autem qui in quamdam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum, quæ sibi videntur æquè probabiles, si manente tali dubitatione, id est apparentiæ æqualis probabilitatis, plures præbendas habet, periculo se committit, & procul dubio peccat. Longè ergo magis peccat, juxta S. Doctorem, qui longè majori periculo se committit, plures habendo præbendas, stante apparentiæ seu cognitione longè majoris probabilitatis de illicito: utpote per quam inducitur, non solùm ad dubitandum de licito, sed ad aliquid amplius, nempe ad opinandum non esse licitum.

§. III.

Proferuntur S. Bonaventura & S. Antoninus.

526 **D**Ecimò assertio nostra probatur ex S. Bonaventura to. 2. opusc. in opusc. de pro-

cessu relig. process. 5. c. 3. *Dubia interpretatio præcepti est periculosa, sicut pons semiputridus aqua præcipitis & profunda, de quo dubium est, an subtransiente corruat, an subsistat; velut si is, qui pro Christo majora certamina subire decrevit, & omnia reliquit in sæculo, se periculo committeret, pro modico motu propriæ voluntatis, vel pro parvo commodo, in incerta opinione sua, vel alterius; ut si Deus approbet illam opinionem, evadat sine lucro meriti; si autem reprobet eam, damnetur. Maxime cum tales opiniones quandoque periculosiores sint, quàm aperta transgressiones. Quia ubi scit homo se delinquere, inde facile corrigitur: ubi tamen nescit se peccare, & insuper credit sibi licere; inde nec in morte purè convertitur, propter falsam spem, quòd forte licuerit; vel minus in eo peccaverit, baculo arundineo & confractò innitens. Voluntas bona & planariviã regnã & securã debet incedere, relictis dubietatibus & verticulis, quasi suspectis latronum semitis. Et processu 6. c. 28. Sunt qui tantùm obediunt Superioribus in iis quæ absque ambiguitate & controversia præceptorie jusserint; ad alia verò tepidi sunt, & negligentes. ... sufficit iis, qui hujusmodi sunt, ut in peccatum mortale per inobedientiam perspicuam non incidant, & damnationem non incurrant. Et tamen hoc est valde periculosum, in professis obedientiam regularem: quia priusquam discutiant, an teneantur facere quòd jubentur, forte in mortalis inobedientia laqueum incidunt aliquando: sicut qui nimis appropinquat præcepto, subito, dum non caute circumspicit, in præcepti labitur. Cum Deo autem disputare velle, an sua lex, an libertas sit in possessione, stultum est, & quasi velle convincere eum, ut non debeat judicare, hoc esse peccatum mortale, quòd nostra opinio non vult pro mortali habere.*

Ex quibus sententiis liquidò constat 1°. secundum Bonaventuram, opinionem minùs tutam de licito, in æquali hinc inde probabilitate, in praxi eligi non posse: quia opinio illa in æquali utrimque probabilitate, utpote dubiæ veritatis, est dubia interpretatio præcepti, adeòque periculosa, sicut pons semiputridus, &c. Et ideò, sicut imprudens est, qui sine necessitate, tali ponti se committit; ita & qui pro modico motu propriæ voluntatis, vel parvo commodo, sequitur incertam & dubiam opinionem suam, vel alterius. Unde in 4. dist. 17. n. 120. docet, eum qui dubitat probabiliter, utrum sit peccatum mortale vel veniale, quòd fecit, si non pariter sicut de mortali, discrimini se committit. Et ideò debet consieri. 2°. multò minùs eligi posse opinionem minùs tutam, & simul minùs probabilem de licito. 3°. imò ne quidem à te fieri posse, quòd probabilius credis licere, nisi à probabilitate ad securitatem seu moralem certitudinem valeas assurgere. Aliàs morale periculum est, ne opinio tua sit falsa, operatioque illicita. 4°. stultos esse, qui velut cum Deo disputant, voluntatem hominis esse in possessione, præceptum Dei non esse satis

fatis promulgatum, &c. dum aliqui viri docti existimant illud non extare, tamen graviores & sapientiores argumentis fortioribus contrarium probent; talesque disputationes valde periculosas esse. §. 10. qui non abstinere ab actione, quae sibi videtur probabilis illicita, ex eo quod certa non sit malitia ipsius, atque adeo abstinere nolunt nisi à peccatis certis, similes esse iis, qui nimis appropinquant præcipitio, in quod citò incidunt, dum illud satis circumspèctè non cavent.

528 Undecimò probatur ex S. Antonino 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. ubi mortale asserit agere id de quo dubitat quis esse mortale, nisi, sublato dubio, adhaereat opinioni alicujus Doctoris, & habeat rationes probabiles pro illa, magis quàm pro opposita opinione. Et iterùm: Ubi sum de aliquibus materiis moralibus Doctores opinionum contrariarum... cum bona conscientia potest quis tenere unam partem... & secundum eam operari... dummodo... bonam sibi conscientiam & credulitatem formet, de eo quod credit, tamquam de probabiliori parte. Et præcipue quando quis adhibet diligentiam, inquirendo an licet, nec invenit aliquid, quod eum sufficienter moveat, ad hoc ut sit illicitum. Perpicue ergo requirit, ad licitum usum partis minus tutæ, quòd illa, post debitam inquisitionem, prudenter judicetur vera, eò quòd appareat longè probabilior. Non permittit ergo usum opinionis minus tutæ, simul & minus probabilis, cognita ut talis.

CAPUT XLIV.

Quinta probatio ex communi doctrina Majorum, seu Doctorum antiquorum, à saculo decimo-tertio ad decimi sexti ferè finem.

§. I.

Proferuntur Doctores saculi decimi-tertii.

529 **P**ostequam Magister Sententiarum, qui floruit saculo duodecimo circa medium, tradidit methodum docendi Theologiam scholasticam, quatuor libros Sententiarum ipsius, saculo decimo-tertio, commentariis suis illustrarunt, seu methodum docendi Theologiam imitati sunt nobilissimi Scriptorum. Ex quibus Guilielmus Alufiodorensis Summam scripsit, in qua cum dixisset, quòd quilibet tenetur scire de quolibet mortali, quòd sit mortale. Sibi objicit: Ponatur instantia in subtilissimis laqueis simonia vel usura, de quibus etiam dubitant maximi Magistri; iste Laicus non potest scire de hoc mortali, quòd sit mortale. Solutio. Reverà ex peccato primi Parentis obscurata fuit prima ratio, ita quòd non potest homo perspicaciter intueri, quid faciendum sit, & quid non. Et propter talem pœnam contingit, quòd non potest homo scire de quolibet peccato mortali, quòd sit mortale. Sed tenetur scire, vel dubitare; & per hoc vitare. Est enim regula: quòd si quis dubitat de aliquo, an sit peccatum mortale, & facit illud, peccat, quia discrimini se committit. Floruit Alufiodorensis circa an-

num 1240. Quòd si iudicio ipse peccat, qui facit quòd dubitat, id est æquè probabiliter cognoscit esse quàm non esse peccatum. A fortiori qui probabilis id cognoscit. Vide supra cap. 12. & seqq. & observa regulam istam Alufiodorensis communi veterum Theologorum suffragio sic receptam, intellectamque fuisse apud Gesonem tr. de pollut. notetur, ut procedat de dubio tali, quòd est vehementer, & magis aut saltem æquè inducit mentem credere, quòd est mortaliter illicitum, si cui quòd est licitum. Secus ubi mens plus inclinatur, & iudicat quòd est licitum. Circa idem tempus Alexander de Ales, SS. Thomæ & Bonaventuræ Magister, in Sum. p. 2. q. 129. n. 8. casu ult. Queritur (inquit) de illo qui dubitat de aliquo, utrum sit simonia, vel non, ex eo quòd quidam Jurisperiti dicunt esse simoniam, & quidam non. Quid ergo faciendum cum ignorat? Respondent Probabilistæ præceptum abstinendi in tali casu non esse satis promulgatum, voluntatem esse in possessione faciendi quòd lubet, &c. Sed non sic Alesius: econtra respondendum (inquit) quòd abstinendum est ab hujusmodi contractu, ne committat se discrimini. Melius enim est, ut incidat in damnum temporale, quàm in damnum spirituale.

Circa annum 1265. Petrus de Tarantasia, postea Summus Pontifex Innocentius V. in 2. dist. 38. Qui habet probabilem dubitationem (à fortiori qui habet probabiliorem opinionem) de invaliditate sui matrimonii, debet reddere debitum, sed non exigere.

Circa idem tempus, vel paulò post, S. Thomas & S. Bonaventura assertionem nostram tradiderunt, ut vidimus cap. præcedenti. Joannes etiam de Friburgo, suppar S. Thomæ, ex communi doctrina Raymundi, Innocentii, Hostiensis, &c. lib. 3. Sum. tit. 34. q. 74. dicit, quòd mortaliter peccat, qui aliquid committit vel omittit, in quo dubitat esse mortale peccatum.

Circa annum 1291. Henricus Gandavensis quodlib. 4. q. 3. clarè docet, opinionem probabiliorem, si damnet actum, sequendam esse. Et q. 33. proposità quæstione, an, variantibus Doctorum opinionibus, mortaliter peccet, agens illud, de quo dubium est, an sit peccatum mortale? Respondet: Siquis scias ratiorem partem defendi à viris doctis & probis, & ipse aliàs sit doctus, sciatque inter opiniones discernere, novit etiam rationes ejus esse efficaciores, & expressiores auctoritates... iste procul dubio, contra probabiliorem hanc partem quam novit, exponens se illi periculo, mortaliter peccat. Quia quòd agit, non est ex fide, sive conscientia, sed contra dictamen conscientia, & rationis rectæ.

§. II.

Proferuntur Doctores saculi decimi-quarti.

Durandus (qui florebat anno 1320.) in 4. dist. 17. q. 13. querit, an confessus